

Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet

Effektmålsmodifikation

Mads Kamper-Jørgensen, lektor, maka@sund.ku.dk

Afdeling for Social Medicin, Institut for Folkesundhedsvidenskab

Sidste gang

Vi snakkede om

- Absolut mål = forskel mellem grupperne
- Relativt mål = forhold mellem grupperne
- Associationsmål afhænger af studiedesignet
- Opstil gerne i 2x2 tabel
- Odds ratio er en god approksimation til RR når udfaldet er 'sjældent'
- Tolkning af absolutte mål: 0 = ingen forskel
- Tolkning af relative mål: 1 = ingen forskel

Hvorfor effektmålsmodifikation?

Effektmålsmodifikation er

- At associationen mellem eksponering og udfald varierer i forskellige strata, når der stratificeres (opdeles) på en tredje variabel

Virkeligheden er

- At de færreste eksponeringer er monokausale dvs. at de virker i samspil med andre faktorer

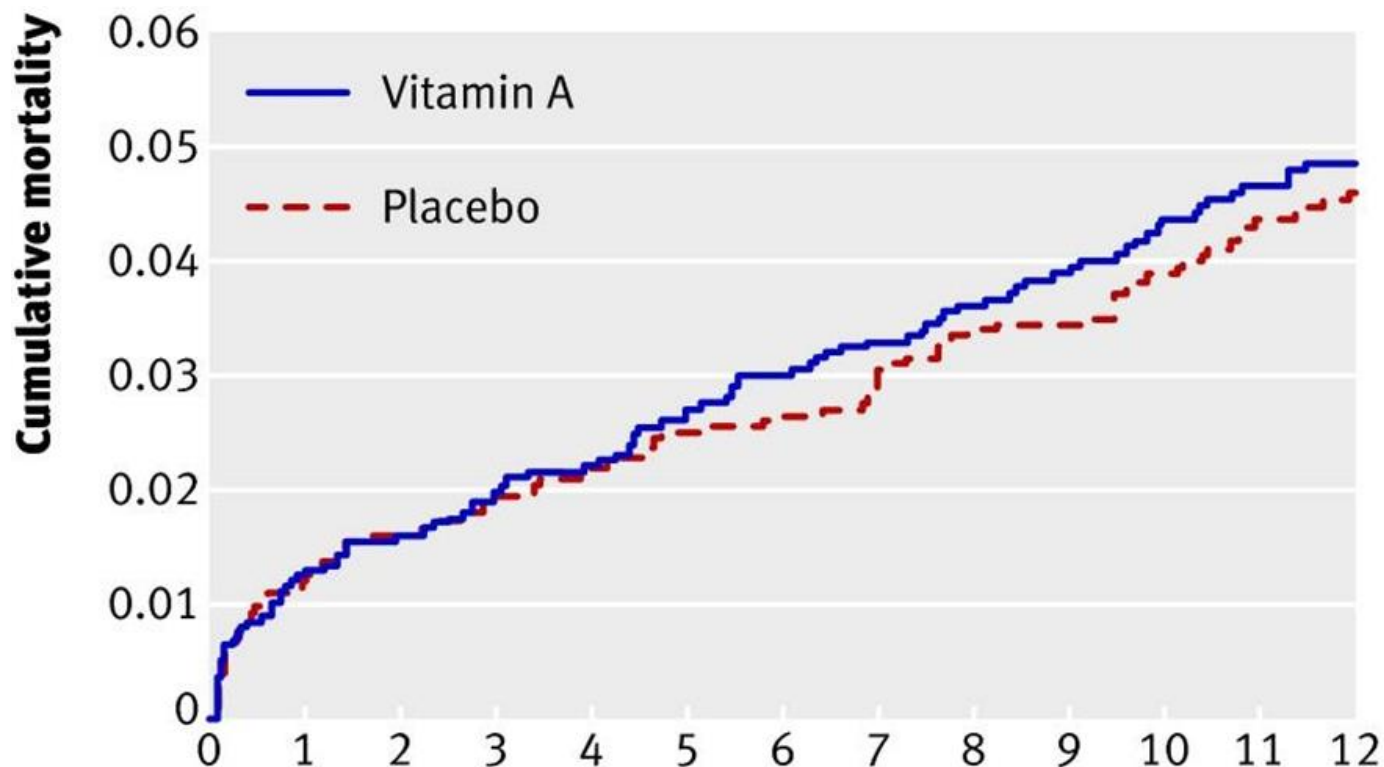
Derfor er det interessant

- At undersøge om nogle grupper er særligt sårbare. Det kan målrette interventioner. Undersøgelse af effektmålsmodifikation kan øge indsigten i sygdommens årsager

Vitamin A og dødelighed

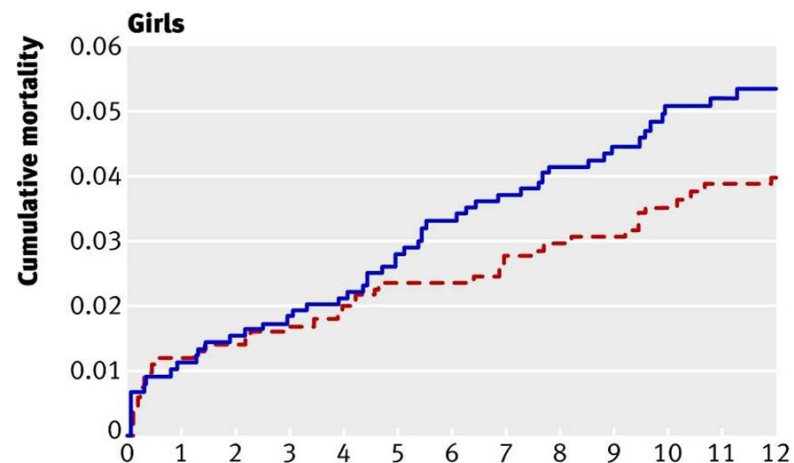
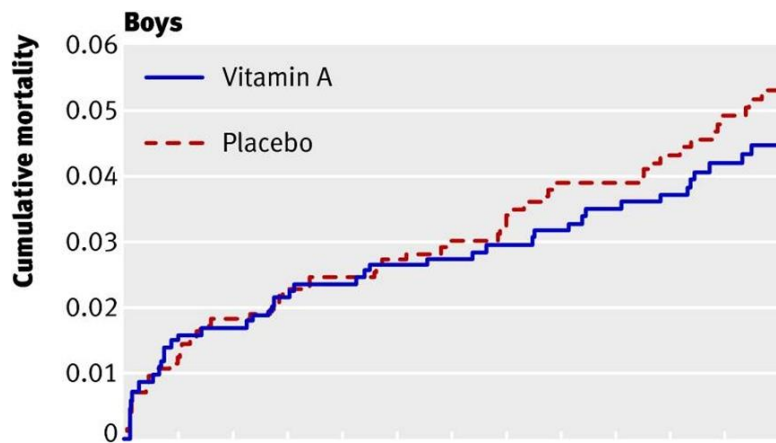
Både drenge og piger

- Konklusion: formentlig ingen forskel, måske lidt skadeligt

Vitamin A og dødelighed

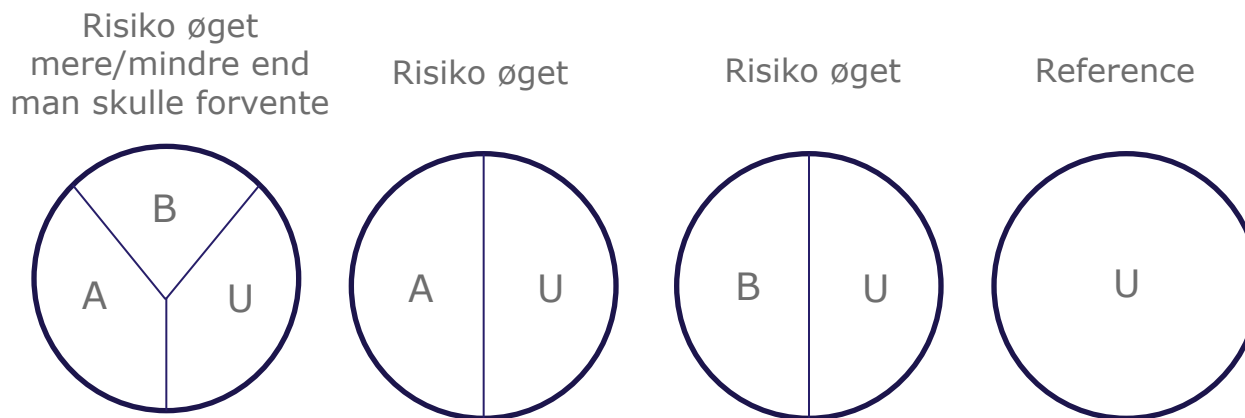
Kønsopdelt

- Konklusion: Godt for drenge og skidt for piger
- Køn er en effektmålsmodifikator af associationen mellem vitamin A tilskud og dødelighed

Er asbest en effektmålsmodifikator?

- Det kommer an på hvilken association man studerer
- Rygning kan give lungekræft
- Asbest kan give lungekræft
- Virker rygning og asbest i samspil i udviklingen af lungekræft?
- Hvis asbest (B) modificerer effekten af rygning (A) på lungekræft ville vi f.eks. forvente at

Er asbest en effektmålsmodifikator?

	+	-	
	Lungekræft	Lungekræft	Total
+ Rygning	19	1001	1020
- Rygning	8	3192	3200
Total	27	4193	4220

RR=7,5

Eksponeret for asbest

	+	-	
	Lungekræft	Lungekræft	Total
+ Rygning	11	209	220
- Rygning	6	1194	1200
Total	17	1403	1420

$$RR = (11/220)/(6/1200) = 0,05/0,005 = 10$$

$$RD = (11/220)-(6/1200) = 50-5 = 45/1000$$

Ikke eksponeret for asbest

	+	-	
	Lungekræft	Lungekræft	Total
+ Rygning	8	792	800
- Rygning	2	1998	2000
Total	10	2790	2800

$$RR = (8/800)/(2/2000) = 0,01/0,001 = 10$$

$$RD = (8/800)-(2/2000) = 10-1 = 9/1000$$

Simpson's paradox: 7,5 vs. hhv. 10 og 10. Associationen mellem to variable kan omvendes ved inklusion af en tredje variabel

Hvad kan vi udlede?

Ens association på det relative mål, dvs. forholdet (ratioen)

Uens association på differencemålet, dvs. forskellen (absolutte tal)

Eksponeret for asbest

	+	-	
	Lungekræft	Lungekræft	Total
+ Rygning	11	209	220
- Rygning	6	1194	1200
Total	17	1403	1420

$$RR = (11/220)/(6/1200) = 0,05/0,005 = 10$$

$$RD = (11/220)-(6/1200) = 50-5 = 45/1000$$

Ikke eksponeret for asbest

	+	-	
	Lungekræft	Lungekræft	Total
+ Rygning	8	792	800
- Rygning	2	1998	2000
Total	10	2790	2800

$$RR = (8/800)/(2/2000) = 0,01/0,001 = 10$$

$$RD = (8/800)-(2/2000) = 10-1 = 9/1000$$

Er asbest en effektmålsmodifikator af associationen mellem rygning og lungekræft?

- Asbest ER og ER IKKE en effektmålsmodifikator for rygnings 'effekt' på lungekræft
- Effektmålsmodifikation afhænger af skalaen, dvs. om sammenhængen undersøges med et relativt eller et absolut mål
- Der er ikke statistisk interaktion mellem asbest og rygning
- Der er biologisk interaktion mellem asbest og rygning

Er køn en effektmålsmodifikator?

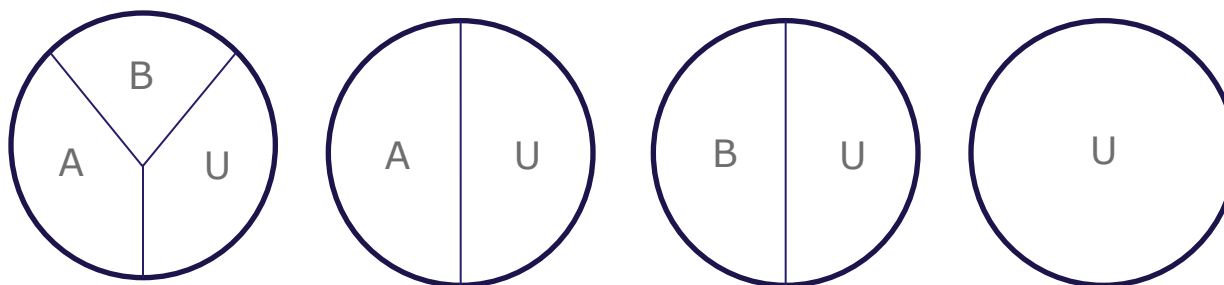
- Dagens afstemning på www.madskamper.dk/afstemning

Biologisk interaktion

Tilstrækkelige årsagsmekanismer til lungekræft

A = Rygning, B = Asbest og U = Ukendte årsager

	+ Asbest	- Asbest
+ Rygning	R_{AB}	R_A
- Rygning	R_B	R_U

Biologisk interaktion

Risikoen pr. 1000 var

Rygning	Asbest	+ Kræft	Population	Risiko
+	+	11	220	50
+	-	8	800	10
-	+	6	1200	5
-	-	2	2000	1

	+ Asbest	- Asbest
+ Rygning	50 (R_{AB})	10 (R_A)
- Rygning	5 (R_B)	1 (R_U)

Hvad er baggrundsrisikoen (R_U)?

$$R_U = 1 \text{ pr. 1000}$$

Hvad er merrisikoen ved rygning uden eksponering for asbest?

$$R_A - R_U = 10 - 1 = 9 \text{ pr. 1000}$$

Hvad er merrisikoen ved asbest uden rygning?

$$R_B - R_U = 5 - 1 = 4 \text{ pr. 1000}$$

Biologisk interaktion

- De separate effekter for rygning, asbest og mekanismer, hvor disse to årsagskomponenter ikke indgår kan redegøre for 14 (9+4+1) pr. 1000
- Vi vil derfor forvente en risiko på 14 pr. 1000 blandt dem der er eksponeret for både rygning og asbest, hvis disse to ikke interagerer i en årsagsmekanisme
- Vi observerer en risiko på 50 pr. 1000, hvilket er mere end vi ville forvente. Derfor er der biologisk interaktion

Statistisk interaktion

	+ Asbest	- Asbest
+ Rygning	50 (RR _{AB})	10 (RR _A)
- Rygning	5 (RR _B)	1 (RR _U)

- Vi observerer en RR på 5 blandt ikke-rygere eksponeret for asbest
- Vi observerer en RR på 10 blandt rygere der ikke er eksponeret for asbest
- Vi ville forvente en RR på 50 (5x10x1) blandt rygere der er eksponeret for asbest
- Vi observerer en RR på 50, hvilket er hvad vi ville forvente. Derfor er der ikke statistisk interaktion

Alternativ terminologi

Biologisk interaktion kaldes også

- Kausal interaktion
- Synergisme/antagonisme
- Fælles effekt
- Kausal afhængighed
- Additiv interaktion
- Betinget kausalitet

Statistisk interaktion kaldes også

- Effektmodifikation
- Heterogenitet
- Multiplikativ interaktion

Anbefaling

Det kan du gøre

- Beregn statistisk interaktion når grupperne er uombyttelige og der derfor skal justeres for forskelle mellem grupperne
- Undersøg kun om der er effektmålsmodifikation hvis du har en underliggende hypotese

Næste gang

Introduktion til

- Randomiserede kontrollerede undersøgelser (RCT). En smart måde at designe sig ud af mange af de problemer der kan være med epidemiologiske undersøgelser. Husk at læse artiklen. Husk at læse artiklen.

